

7. Прокопенко Н.С. Фіскальна ефективність оподаткування підприємств аграрної сфери: критерії оцінки, напрями підвищення / Прокопенко Н.С. // Наукові записи Острозької академії: Серія «Економіка». - 2006. - Вип. 8.-Ч. 2.-С. 303-311.

8. Про фіксований сільськогосподарський податок: Закон України від 17 грудня 1998 року №320-ХІУ. // Відомості ВРУ – 1999. №5-6.-Ст. 39.

9. Багратян Г.А. Земельная реформа: вопросы теории и практики. - Ереван: Наири, 2003.-476с.

10. Мещерякова О.В. – Налоговые системы развитых стран мира. М., 1995; P. Colin – Fiscalite` pratique, Paris, 1994; Hancock, D. An introduction to taxation, London, 1995; Raffaelli L., Giuda alle tasse, Roma 1984.

Рецензент: д.е.н., професор Гойчук О.І.

УДК 631.3:631.171

ВПЛИВ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РІВЕНЬ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Федірець О.В., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

У статті досліджуються теоретико-методологічні, методичні та практичні аспекти впливу енергетичного чинника на забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Здійснено оцінку зв'язку стану енерговикористання і конкурентного статусу підприємства та проведено SWOT-аналіз використання енергоресурсів.

The paper examines the theoretical and methodological, and practical aspects of the impact energy factor to ensure the competitiveness of enterprises. The estimation of energy and communication competitive status of the enterprise and conducted SWOT-analysis of the use of energy.

Постановка проблеми. Вітчизняне виробництво характеризується переважно застосуванням енерговитратних технологій, неоптимальним завантаженням технічних засобів, недостатнім рівнем кваліфікації працівників, що є підґрунтям вищих порівняно із передовими країнами питомих витрат пального для виконання технологічних процесів і відповідно – високої собівартості продукції. Зазначене не дозволяє багатьом підприємствам забезпечити конкурентоспроможність продукції, утримувати конкурентні позиції на ринках продукції.

З огляду на значну частку витрат на енергоресурси в собівартості механізованих робіт, і відповідно, в собівартості виробництва сільськогосподарської продукції важливим є визначення впливу енергоефективності на конкурентоздатність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі вивченням проблем управління енергозабезпеченням та енергозбереженням в сільському господарстві та їх впливом на конкурентоспроможність аграрних підприємств займалися В.І. Гавриш, О.В. Мороз, В.І. Перебийніс та інші дослідники. В той же час ряд питань, особливо, що стосуються дослідження взаємозв'язку енергоспоживання та рівня конкурентоспроможності сільсько-

господарських підприємств є недостатньо вивченими і потребують подальшого розгляду.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні взаємозв'язку енерговитрат сільськогосподарських підприємств та рівня їх конкурентоспроможності, й розробці на цій основі рекомендацій щодо підвищення ефективності їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нами, на основі аналізу використання енергетичних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами визначено основні ознаки, пов'язані з їх використанням, що визначають конкурентоспроможність підприємств (рис. 1).

Рис. 1. Ознаки сили та слабкості конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в контексті використання енергетичних ресурсів
Джерело: власна розробка

Для оцінки впливу рівня використання енергетичних ресурсів на конкурентоспроможність досліджуваних сільськогосподарських підприємств, з метою визначення їх рейтингу (на основі експертних оцінок) розроблено показники конкурентного статусу користувачів енергетичних ресурсів.

Експертами були керівники підприємств, викладачі, фахівці управліннь агропромислового розвитку. Всього в експертному оцінюванні взяли участь 60 осіб. На першому етапі експерти за допомогою анкети визначили п'ять показників, які мають найбільший вплив на конкурентний статус підприємства, як користувача енергетичних ресурсів. Перша анкета є безструктурною і

тому допускає будь-які відповіді, для того, щоб не обмежити спеціалістів в жорстких рамках відповідей. За результатами цього туру був отриманий 21 варіант показників конкурентного статусу.

На основі їх опрацювання сформовано анкету для проведення другого туру експертного дослідження. До даної анкети ввійшло 16 показників, інші п'ять не відповідали тим завданням, що ставилися перед даним дослідженням.

На базі результатів цього туру, на основі максимальних оцінок експертів, відібрано дев'ять показників, що ввійшли до анкети третього туру експертного дослідження, шляхом чого було визначено вагу кожного з показників.

На основі визначених показників та їх ваги було розроблено підсумкову анкету оцінки конкурентного статусу підприємств-користувачів енергетичних ресурсів. Рейтингова оцінка розраховувалася множенням ваги показника на бальну оцінку, визначену за допомогою анкети. Узагальнені результати дослідження відображені в табл. 1.

Таблиця 1

Оцінка впливу стану використання енергетичних ресурсів на конкурентний статус досліджуваних сільськогосподарських підприємств Полтавської області

Показники	Вага показника	ТОВ “Жовтень”		ТОВ “Бурат-Агро”		СТОВ “Обрій”		ПОСП ім. Суворова		ТОВ “Чиста криниця”	
		Бальна оцінка	Рейтингова оцінка	Бальна оцінка	Рейтингова оцінка	Бальна оцінка	Рейтингова оцінка	Бальна оцінка	Рейтингова оцінка	Бальна оцінка	Рейтингова оцінка
Рівень технології виготовлення продукції	0,05	7	0,35	7	0,35	5	0,25	9	0,45	9	0,45
Виробничі потужності машинно-трактоного парку	0,05	8	0,40	7	0,35	7	0,35	9	0,45	9	0,45
Ціна енергоресурсів	0,15	6	0,90	6	0,90	6	0,90	6	0,90	6	0,90
Рівень кваліфікації механізаторів	0,10	7	0,70	6	0,60	4	0,40	8	0,80	9	0,90
Енергомісткість основних операцій	0,20	7	1,40	8	1,60	4	0,80	9	1,80	8	1,60
Якість чинних норм енергоспоживання	0,10	8	0,80	7	0,70	9	0,90	7	0,70	8	0,80
Система розподілу енергоресурсів	0,05	7	0,35	8	0,40	9	0,45	6	0,30	8	0,40
Система мотивації економії енергоресурсів	0,15	6	0,90	6	0,90	5	0,75	7	1,05	7	1,05
Система контролю використання енергоресурсів	0,15	8	1,20	7	1,05	6	0,90	7	1,05	8	1,20
Зважена рейтингова оцінка	1,00	x	7,00	x	6,85	x	5,70	x	7,50	x	7,75

Джерело: власна розробка

За допомогою даної анкети експертами було проведено оцінку конкурентного статусу підприємств-користувачів енергетичних ресурсів. Експертам було запропоновано за спеціальною шкалою (найнижче значення – 1, найвище – 10) оцінити рейтинг кожної характеристики для досліджуваного підприємства. Для більш об'єктивного відображення існуючого стану відповіді фахівців управлінь агропромислового розвитку райдержадміністрацій враховувалися з коефіцієнтом 2. Дані табл. 1 свідчать, що найвищий показник зваженої рейтингової оцінки стосовно використання енергетичних ресурсів серед досліджуваних підприємств має ТОВ “Чиста криниця” Новосанжарського району (7,75 балів), та ПОСП ім. Суворова Решетилівського району (7,50 балів). які такої позиції змогли досягти за рахунок низької енергоємності основних технологічних операцій, використання сучасних технологій, достатньо ефективних систем мотивації економії енергоресурсів та контролю за їх використанням.

Найнижчий показник у СТОВ “Обрій” Решетилівського району (5,70 балів), який має певні перспективи стосовно поліпшення систем мотивації та контролю енергозаощадження, зниження енергоємності продукції, в першу чергу за рахунок впровадження технологічних заходів з оптимізації енергоспоживання, що дасть йому можливість здійснювати позитивний вплив використання енергетичних ресурсів на конкурентний статус.

Початковим пунктом у формуванні стратегії організації є SWOT-аналіз. За його допомогою вибирають найліпшу стратегію для виконання місії організації, яка дає змогу якнайширше використати можливості та сильні сторони організації, а також нейтралізувати перешкоди, долаючи слабкі сторони. У формі представлення результатів SWOT-аналізу перераховуються сильні і слабкі сторони, можливості і загрози. Завдяки своїй концептуальній простоті цей метод став легко застосовним для менеджерів. Для його проведення не потрібні ні обширні бази даних, ні формальна підготовка. SWOT-аналіз являє собою таблицю, де описуються сильні, слабкі сторони, можливості впливати на слабкі сторони, а також загрози процесу [2].

Експертами (керівним складом підприємства та фахівцями управління агропромислового розвитку Решетилівського району) були визначені основні характеристики сильних і слабких сторін в діяльності СТОВ “Обрій”. Узагальнення результатів проведеного аналізу показано у матриці SWOT, яка побудована у двох векторах: стан зовнішнього середовища (горизонтальна вісь) і стан внутрішнього середовища (вертикальна вісь) і кожен вектор розбитий на два рівні (рис. 2).

Як свідчать дані матриці, найбільшими загрозами для зменшення рівня енерговикористання СТОВ “Обрій” є підвищення цін на енергетичні ресурси та зниження конкурентоспроможності продукції.

Можливостями при цьому виступають впровадження нових технологій та покращення управління енерговикористанням. На цих аспектах підприємству необхідно зосередити увагу при розробці стратегії енергетичного менеджменту і формуванні стратегічних позицій підприємства.

		Стан зовнішнього середовища	
		Можливості:	Загрози:
Стан внутрішнього середовища	Сильні сторони:	1. Впровадження нових технологій 2. Покращення управління енерговикористанням	1. Підвищення цін на енергетичні ресурси 2. Зниження конкурентоспроможності продукції
	Слабкі сторони:	1. Впровадження системи ефективного стратегічного управління енергоспоживанням, застосовуванням нової техніки і нових технологій. 2. Оптимізація складу машино-тракторних агрегатів за енергетичним критерієм.	1. Скорочення непродуктивних втрат енергоресурсів. 2. Створення запасів основних енергоресурсів (бензин, дизельне паливо).
	Сильні сторони:	1. Висока енергозатратність продукції 2. Недосконала система мотивації енерговикористання 3. Недосконалий контроль за використанням енергетичних ресурсів	1. Зниження собівартості продукції за рахунок зменшення енергоємності її виробництва. 2. Підвищення якості продукції.
	Слабкі сторони:	1. Впровадження енергоощадних технологій. 2. Покращення мотивації енергозаощадження за рахунок матеріальних та моральних стимулів. 3. Покращення системи контролю.	

Рис. 2. Матриця SWOT-аналізу використання енергетичних ресурсів у СТОВ “Обрій” Решетилівського району Полтавської області
Джерело: дані підприємства, власна розробка

У матрицю вписані найбільш значущі елементи зовнішнього (визначають можливості та загрози) та внутрішнього середовища (визначають силу і слабкість), що були виявлені в процесі експертного аналізу. На перетині визначених чинників внутрішнього та зовнішнього середовища нами визначені чотири групи, для кожної з яких запропоновані рекомендації, які враховуються при розробці стратегії енергетичного менеджменту підприємства.

Поле “Сила – Можливості” передбачає впровадження на підприємстві системи ефективного стратегічного управління енергоспоживанням, застосування енергоощадних технологій та оптимізацію складу машино-тракторних агрегатів за енергетичним критерієм.

Поле “Слабкість – Можливості” націлює керівництво підприємства на подолання слабких сторін підприємства шляхом використання таких можливостей, як застосування нової техніки, технологій, покращення мотивації енергозаощадження за рахунок матеріальних та моральних стимулів, удосконалення системи контролю використання енергоресурсів.

Поле “Сила – Загрози” орієнтує на боротьбу з небезпеками за рахунок використання внутрішніх резервів, тобто скорочення непродуктивних втрат

енергоресурсів та створення запасів основних енергоресурсів (бензин, дизельне паливо).

Поле “Слабкість – Загрози” визначає необхідність формування стратегії підприємства, що за рахунок зміцнення власного потенціалу дозволяє уникнути загроз, які виникають у зовнішньому середовищі. Для СТОВ “Обрій” до таких заходів належать: зниження собівартості продукції за рахунок зменшення енергомісткості її виробництва; підвищення якості продукції шляхом своєчасного виконання основних агротехнічних операцій.

Отже, SWOT – аналіз показав, що енергетичний менеджмент для сільськогосподарських підприємств є важливою стратегічною зоною господарювання; ефективна система енергетичного менеджменту є гарантією високої стабільності і зростання доходів на підприємстві, його конкурентоспроможності.

Висновки. Таким чином, нами обґрунтовані теоретичні підходи до оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств за енергетичним критерієм, що передбачає оцінку зв’язку стану енерговикористання і конкурентного статусу підприємства та здійснення SWOT-аналізу використання енергоресурсів. Застосування при цьому експертних методів дає можливість здійснити рейтингову оцінку впливу рівня енерговикористання, зовнішнього середовища підприємства, визначити сильні і слабкі сторони, можливості й загрози в сучасних умовах, що характеризуються, зокрема загостренням світової енергетичної кризи, на конкурентний статус сільськогосподарських підприємств.

Література:

1. Гавриш В.І. Забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів у аграрному секторі економіки: теорія, методологія, практика: Монографія / Гавриш В.І. – Миколаїв: МДАУ, 2007. – 283 с.

2. Мескон М.Х. Основи менеджмента / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф.; пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.

3. Мороз О.В. Енергетична оцінка прогресивних тенденцій розвитку сільського господарства України / О.В. Мороз // Економіка АПК. 1998. – №7. – С. 34-38.

4. Перебийніс В.І. Енергетичний менеджмент: [навч. посіб.] / В.І. Перебийніс – Полтава: ІнтерГрафіка, 2004 – 232 с.

Рецензент: д.держ.упр., професор Лозинська Т.М.

УДК: 334+631.115.8

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

Ціхановська В. М., к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

Розглядаються особливості формування суб’єктів сільськогосподарської кооперації. Особлива звертається увага на розвиток різноманітних форм сільськогосподарської кооперації в Україні.

The features of formation of subjects of agricultural cooperation. Particular attention is paid to the development of various forms of agricultural cooperatives in Ukraine.